O. Pierre-Marie

O. Johannes Dörmann, *Teološki put pape Ivana Pavla II. do molitvenoga međureligijskog susreta u Asizu, dio II., sv. 3.*

Le Sel de la Terre prikazao je prva tri sveska djela Johannesa Dörmanna: *Čudna teologija Ivana Pavla II. i Duh Asiza, Teologija Ivana Pavla II. i Duh Asiza* i *Teološki put pape Ivana Pavla II'. do molitvenoga međureligijskog susreta u Asizu, dio II., sv. 2.*. Zahvaljujući Angelus Pressu sada nam je dostupan engleski prijevod njegova četvrtog i konačnog sveska: *Teološki put pape Ivana Pavla II. do molitvenoga međureligijskog susreta u Asizu, dio II., sv. 3., Dominum et vivificantem.*

U svojoj prvoj knjizi Dörmann analizira duhovne vježbe što ih je kardinal Wojtyla, budući Ivan Pavao II., održao 1976. pred papom Pavlom VI. Zatim u sljedećim dvama svescima proučava prve dvije "trinitarne" enciklike pape Ivana Pavla II.: *Redemptor hominis* (*RH*, 1979.), posvećenu Sinu, i *Dives in misericordia* (*DM,* 1980.), posvećenu Ocu.

U ovom, četvrtom svesku Dörmann komentira encikliku posvećenu Duhu Svetom, *Dominum et vivificantem* (*DV*, 18. svibnja 1986). Ta se enciklika pojavila između najave o međureligijskome molitvenom susretu u Asizu (25. siječnja 1986.) i njezina ostvarenja (27. listopada 1986.). Zato je osobito važna za razumijevanje teološkoga putnog vodiča koji je Ivana Pavla II. doveo do toga susreta.

Izvori obnove

U uvodu profesor Dörmann daje sintezu jednog od spisa kardinala Wojtyle, *Izvori obnove. Provedba Drugoga vatikanskoga koncila.* Budući da su tri trinitarne enciklike tumačenje vjere u svjetlu koncilskog učenja, doista je korisno razumjeti papino razmišljanje o Koncilu.

Kardinal Wojtyla govori o Koncilu kao o otajstvu. Da bi se u tom otajstvu sudjelovalo, potrebna je najprije "inicijacija". Budući da je Duh Sveti govorio ocima, Koncil sadrži sve što Duh Sveti želi reći crkvama u naše doba (*DV* §26). Da bi se Koncil pravilno primijenio, valja neprestano imati na umu dva načela:

● Prvo je načelo "obogaćenja vjere", u smislu punijeg, cjelovitijeg sudjelovanja u božanskoj istini, koje se dogodilo na Drugome vatikanskom koncilu. To

obogaćenje nije samo subjektivno nego i objetivno.

● No kako prvo načelo postavlja pitanje o istovjetnosti vjere u pretkoncilskom i u "obogaćenom", drugovatikanskom naučavanju, budući Ivan Pavao II. uspostavlja drugo načelo: "uzajamnog sjedinjenja vjere". Više se ne radi jednostavno o pridruživanju naučavanja novoga koncila prethodnom naučavanju; ona se moraju organski sjediniti. To "sjedinjenje" očituje se ovako:

"...S jedne strane možemo učiteljstvo zadnjega koncila nanovo otkriti i, tako reći, nanovo čitati u čitavom prijašnjem crkvenom učiteljstvu, a s druge strane možemo čitavo prethodno učiteljstvo nanovo otkriti i nanovo čitati u onome zadnjega koncila."

Kako vidimo, ne radi se samo o tumačenju Koncila u svjetlu Tradicije nego i o tumačenju Tradicije u svjetlu Koncila. Kad je riječ o "obogaćenju vjere", profesor Dörmann smatra da se, prema mišljenju Ivana Pavla II., nalazimo pred otkrićem sveopćeg spasenja: odsad je Crkva svjesna činjenice da će se "svi" ljudi spasiti, a ne samo "mnogi". Papina zadaća u trima "trinitarnim" enciklikama stoga je ujediniti ovaj novi nauk s tradicionalnim crkvenim naukom pomoću drugog načela, načela uzajamnog sjedinjenja.

Enciklika *DV* ima 67 članaka, dakle više nego *RH* (22 članka) i *DM* (15). Naslov objašnjava da se enciklika bavi "Duhom Svetim u životu Crkve i u svijetu". Od njezina početka možemo zamijetiti da Duh Sveti nije dan jednostavno Crkvi, nego svijetu. Među pobudama za pisanje ove enciklike papa spominje nužnost da se radi prilagodbe koncilskoj kristologiji i ekleziologiji nanovo promisli o Duhu Svetom, ali doziva u pamet i ekumenizam – Duh Sveti je izvor jedinstva – posebice spram Istočnih Crkava, čime postaje jasnom činjenica da enciklika općenito usvaja Focijevo mišljenje, prema kojemu Duh Sveti izlazi samo od Oca.

Prvo ćemo ispitati opis Duha Svetoga u enciklici, prije nego što razmotrimo neke druge točke papine čudne teologije.

Duh Sveti pomiruje Crkvu i svijet

Papa Ivan Pavao II. svoj opis Duha Svetoga započinje odlomkom iz Iv 14,16–17: "Ja ću moliti Oca i On će vam dati drugoga Tješitelja (...)", ali izostavlja surečenicu "kojega svijet ne može primiti", nadomještajući je trotočkama.

Taj je izostavak znakovit. Uloga Duha Svetoga svedena je na tješenje i naviještanje evanđelja, a papa ispušta sve što bi upućivalo na aspekt Duha Svetoga povezan s obranom od zablude ili s razlikovanjem između Crkve i svijeta. Tako u drugom dijelu enciklike papa daje opširan komentar, "u skladu s Isusovom sviješću" (a zapravo vrlo osobno tumačenje[1]), jednoga drugog odlomka u vezi s Duhom Svetim iz govora nakon Posljednje večere. Evo toga odlomka prema Douayu:

> "A kad On dođe, uvjerit će svijet o grijehu, i o pravdi, i o sudu. O grijehu: jer nisu vjerovali u Mene. I o pravdi: jer odlazim k Ocu i više Me nećete vidjeti. I o sudu: jer je knez ovoga svijeta već osuđen." (Iv 16,8–11)

Prema tradicionalnom tumačenju uloga Duha Svetoga koja se opisuje tim odlomkom uloga je "Parakleta" koji dolazi stati u obranu apostolâ i Crkve u borbi protiv svijeta. Odvajanje Crkve od svijeta – odvajanje onih koji vjeruju i hode u svjetlu od onih koji ne vjeruju i hode u tami – ponavljana je tema kod sv. Ivana. Duh Sveti doći će uvjeriti svijet u njegov grijeh nevjere, a apostoli, zbog svoje vjere, žive u pravednosti. Između toga dvojeg postoji opreka.

Međutim za papu Ivana Pavla II. ta opreka ne postoji: "Uvjeriti o grijehu i o pravednosti ima za svrhu spasenje *svijeta*[2], spasenje *ljudi*." (*DV* §27; Dörmann, str. 144) Duh Sveti ne dolazi obraniti svjetlo od tame; On dolazi prosvijetliti tamu. To prosvjetljenje dovoljno je za spas "svijeta", tj. "ljudi", bez spominjanja potrebe vjerovanja i krštenja.

> "I ta Božja spasenjska ekonomija u stanovitom smislu uklanja čovjeka 'sudu', tj. prokletstvu natovarenom na grijeh što ga je počinio Sotona, 'knez ovoga svijeta', onaj koji je zbog svojega grijeha postao 'vladar ovog svijeta tmine'." (*DV* §28; Dörmann, str. 148)

Prema tome bi samo đavao bio podvrgnut sudu, osudi. Svijet je oslobođen Križem da bi se preobrazio po Božjoj zamisli i tako dosegnuo svoje ispunjenje. (*DV* §29; Dörmann, str. 149 – 152).

Dörmann primjećuje: "Tako je 'dualizam' 'svijeta' i Crkve, otkupljenog i neotkupljenog ljudstva prevladan nevidljivim transcendentnim djelovanjem Duha Svetoga u srcima i savjestima sviju ljudi." (str. 208)

Ekumenski Duh Sveti

Još jedna značajka njegova opisa Duha Svetoga jest to što se papa često, iako ne sustavno, služi jezikom Focijeva krivovjerja.[3] Na primjer, kaže da "Otac dakle šalje Duha Svetoga u snazi svoga Očinstva, kao što je poslao Sina" (*DV* §8; Dörmann str. 86).

Poslanje božanskih Osoba slijedi iz njihova proizlaženja. Ako Otac šalje Duha Svetoga snagom svoga Očinstva, to mora biti zato što Duh Sveti proizlazi tom snagom, a onda ne može proizlaziti od Sina.

U jednom drugom odlomku papa kaže da je "Duh Sveti najprije poslan kao dar Sinu" (*DV* §22; Dörmann, str. 127).

Prema katoličkoj teologiji Duh Sveti, budući da od Sina proizlazi, ne može nikako biti poslan njemu, nego samo od njega. Papin je izraz razumljiv samo u okviru Focijeve teorije. S obzirom na to da se u drugim odlomcima (iako manje često) papa služi jezikom katoličke dogme, po svoj prilici smatra slobodnim odabrati Focijev ili crkveni jezik, već prema okolnostima. On ne objašnjava na koji način uspijeva pomiriti ta dva proturječna stava, ali vjerojatno usvaja modernističko gledište prema kojemu je dogmatski jezik simboličan jezik. No simbol je uvijek manjkav u usporedbi s onim što predstavlja, pa se onda mogu bez razlike upotrebljavati dva suprotna simbola da se naznači ista stvarnost.

Duh Sveti bezuvjetno

Sveti Ivan upozorava na uvjet za dolazak Duha Svetoga u duše: vjera učenika u Isusa i njihova ljubav prema njemu koja se očituje posluhom njegovoj riječi. Međutim u enciklici se preduvjetna vjera ne spominje. Više se ne pravi razlika između vjernika i nevjernika.

Dakako, papa i dalje govori o vjeri, kako bi rekao da ona "prikladno uvodi čovjeka u stvarnost objavljenog otajstva" (*DV* §6; Dörmann, str. 79 – 80). Stoga je prikladno – ili "pogodno" – vjerovati, ali ne i nužno.

Štoviše, valja pobliže odrediti što papa misli pod "vjerovanjem". On ne daje definiciju vjere, ali je opisuje na način koji je vrlo daleko od tradicionalne teologije: "Vjera, u svojoj najdubljoj biti, jest otvorenost ljudskog srca daru: Božjem samopriopćenju u Duhu Svetom." (*DV* §51; Dörmann, str. 239).

Ta je vjera pogodna, ne za davanje milosti, nego da uvede čovjeka u "stvarnost objavljenog otajstva", a to znači, kako papa sam objašnjava, "upućivati vas u svu istinu" (*DV* §6; Iv 16,12 i slj.; Dörmann, str. 79), ili, objašnjava Dörmann, razotkriti da smo već ujedinjeni s Kristom te već posjedujemo Duha Svetoga. Vjera je potrebna, ili, bolje, "pogodna", da shvatimo i postanemo svjesni da smo već spašeni.

Upravo zbog toga Crkva i dalje ima stanovitu ulogu, onu poučavanja da smo svi sinovi Božji. Kako je taj nauk posebno vidljiv u ekumenskim i međureligijskim svečanostima, one će biti na cijeni.

"Trpljenje" u Bogu?

Jedna je od najosebujnijih značajki enciklike pape Ivana Pavla II. njezino oživljavanje drevne gnostičke zablude kazivanjem o trpljenju, ili patnji, u srcu samog Boga.

> "Neće li dakle 'uvjeravanje glede grijeha' morati značiti i objavu trpljenja? Objavu patnje, nezamislive i neizrazive, koju uslijed grijeha Knjiga Postanka u svome antropomorfnom viđenju kao da nazire u 'dubinama Boga' i, na neki način, u samom srcu neizrecivog Trojstva?" (*DV* §39; Dörmann, str. 184)

Papa poduzima mjere opreza dok predlaže tu čudnu teoriju. On samo postavlja pitanje, i dodaje izraze koji umanjuju snagu njegova iskaza, poput "kao da", "u svome antropomorfnom viđenju", "nazire" i "na neki način". Na drugome mjestu ograničava ono što je rekao:

> "Pojam Boga kao nužno najsavršenijeg bića, dakako, izuzima Boga iz svake patnje potekle od nedostataka ili povreda." (*ibid.*)

No iako papa isključuje patnju proisteklu iz nedostatka, ipak stanovitu patnju u Bogu pripušta.:[4]

> "...Svete knjige govore nam o Ocu koji suosjeća s čovjekom, kao da dijeli njegovu patnju. Riječju, ta nedokučiva i neopisiva očinska 'patnja' dovest će nadasve do divne rasporedbe otkupiteljske ljubavi u Isusu Kristu..." (*ibid.*)

> "...Božja patnja u Kristu raspetom zadobiva po Duhu Svetom svoj pun ljudski izraz." (*DV* §41; Dörmann, str. 198)

Prema tome stvarno postoji patnja u Bogu, koja nije ljudsko trpljenje Kristovo, jer

ono je samo "izraz".

Patnja kajanja također je daleka jeka toga božanskog trpljenja:

> "...Čovjek trpi iznutra zbog zla što ga je počinio. Nije li ta trpnja, reklo bi se, daleka jeka onog 'pokajanja što je načinio čovjeka' koje sveta knjiga antropomorfnim jezikom pripisuje Bogu? Nije li to jeka one 'osude' koja je pounutrena u 'srcu' Trojstva i snagom vječne ljubavi prevedena u trpljenje Križa, u Kristovu poslušnost do smrti? Kada Duh Istine dopušta ljudskoj savjesti da sudjeluje u toj trpnji, tada patnja savjesti postaje osobito duboka, ali i osobito spasonosna." (*DV* §45; Dörmann, str. 216)

Kako Dörmann komentira, "ta ideja o 'patnji' u dubinama Božjim drevan je i tipičan aspekt gnosticizma"[5] (str. 185).

Milost je vezana uz narav

U svojoj enciklici papa govori o milosti i o nadnaravnom životu, što o. Dörmann smatra ispravkom enciklika *Redemptor hominis* i *Dives in misericordia,* koje su bile više panteističke. Stoga doziva u pamet životvornu snagu krštenja,

> "koja dovodi do sudjelovanja u životu Trojednog Boga, jer daje posvetnu milost kao nadnaravni dar čovjeku. Po milosti čovjek je pozvan i 'osposobljen' sudjelovati u nedokučivome Božjem životu." (*DV* §9; Dörmann, str. 102)

Ipak, taj nadnaravni život čini se neraskidivo vezanim uz naš naravni život. Tako papa kaže da je "Božje spasenjsko sebedarje... istovjetno otajstvu samog stvaranja" (*DV* §l2; Dörmann, str. 111). O. Dörmann povezuje taj iskaz s tvrdnjom u *Redemptor hominis* o izvornome "neraskidivom savezu milosti" (str. 114).

Stvaranje je vezano uz Božje priopćavanje samoga sebe radi našeg spasenja:

> "Taj biblijski pojam stvaranja obuhvaća ne tek poziv samog bića svemira u opstojnost, tj. davanje opstojnosti, nego i prisutnost Duha Božjeg u stvaranju, tj. početak Božjega spasonosnog samopriopćavanja bićima koja stvara." (*DV* §12; Dörmann, str. 111 – 112)

Jasno, (nadnaravna) milost vezana je uza stvaranje. To nije iznenađenje, jer u papinu razmišljanju stvaranje "proistječe iz uzajamne ljubavi" Oca i Sina (*DV* §34; Dörmann, str. 169). Međutim u tradicionalnoj teologiji samo Duh Sveti proizlazi iz te uzajamne ljubavi, a svako stvorenje nužno proizlazi iz zajedničkog djelovanja triju

božanskih Osoba. Prema papinu mišljenju stvaranje je vezano uz otajstvo skrovitog života Trojstva – posve je već prožeto nadnaravnim.

U svakom čovjeku postoje začetci, ili sjemenje, božanskoga: "Ustvari, Bog je iskon i vrhovni cilj čovjekov i čovjek nosi u sebi samom božansko sjeme." (*DV* §47, citat apostolske pobudnice *Reconciliatio et poenitentia,* 2. prosinca 1984.; Dörmann, str. 222)

Duh Sveti je dakle prisutan na neki način od početka te kroz cijelu povijest:

> "Zapravo, bio je na djelu već od početka, u otajstvu stvaranja, te diljem povijesti Starog saveza Božjeg s čovjekom." (*DV* §42; Dörmann, str. 204)

Promjena se sastoji u tome što nakon otkupljenja Duh Sveti čini sebe prisutnim "na drugi način":

"Duh Sveti biva u Vazmenom Otajstvu prisutan svim svojim božanskim subjektivitetom: Onaj koji sada treba nastaviti spasenjsko djelo ukorijenjeno u žrtvi Križa." (*DV* §42; Dörmann, str. 204)

Novost se dakle ne sastoji u činjenici da bi Duh Sveti bivao prisutan nakon odsutnosti, nego u činjenici da On sada postupa kao djelatni subjekt, nastavljajući u Crkvi rad na spasenju.

K tome, ako je Duh Sveti prisutan u svima nama:

> "Tako se neprestano ispunjavaju riječi o Duhu Svetom kao 'drugom Branitelju', riječi izrečene apostolima u Gornjoj sobi, a neizravno izrečene svakomu: Vi ga poznajete, jer kod vas ostaje i u vama je." (Iv 14,17; *DV* §45; Dörmann, str. 218)

Ipak, mora se i dalje računati s grijehom. Kako može Duh Sveti ostati s ljudima usprkos grijehu? Upravo će nam to papa objasniti uz pomoć svoje čudne teologije.

Grijeh i obraćenje

Papa nam kaže da je grijeh "prouzročio" u čovjekovoj volji "otac laži" (*DV* §35; Dörmann, str. 173). Ako je tako, je li čovjek stvarno odgovoran za grijeh? Papa nam kaže da je grijeh "moralno zlo koje se negativno odražava na svaku bilancu ljudskog napretka" (*DV* §43; Dörmann, str. 211). To je, bez dvojbe, istina, ali rado bismo čuli podsjećanje na to da grijehom gubimo milost i prijateljstvo s Bogom.

Doista, papa nam kaže da jedna od posljedica grijeha jest da se čovjek "odvaja od sudjelovanja" u "istini i ljubavi" te "životu u jedinstvu s Bogom".[6] No brzo dodaje:

> "Do koje mjere? Sigurno ne do mjere grijeha čistog duha, do mjere grijeha

Sotonina. Ljudski je duh nesposoban dosegnuti takav stupanj. Iz samog opisa u Knjizi Postanka lako je vidjeti razliku u stupnju između 'daha zla' onoga koji je 'sagriješio (ili ostaje u grijehu) od početka' i već 'mu je suđeno' te zla čovjekove neposlušnosti." (*Ibid.*)

Prema tradicionalnoj teologiji doista postoji razlika između anđeoskog i ljudskog grijeha: prvi je nepopravljiv, drugi nije. No prema papinoj teologiji razlika se sastoji u tome što prvi donosi osudu, dok je posljedica drugog da se "krivotvori istina o čovjeku: tko je čovjek... [a ujedno] krivotvori se istina o tome tko je Bog... i sumnjiči se [Bog]..." (*DV* §37; Dörmann, str. 179) Ono što se samo "krivotvori" nije izgubljeno. Grijeh je zapreka nadnaravnom životu, ali se nigdje ne kaže da grijeh prouzročuje da se nadnaravni život izgubi.[7]

Dakle kad papa govori o Otkupljenju kao o "novoj prisutnosti Duha Božjeg u stvaranju: o novom početku Božjeg samopriopćavanja čovjeku u Duhu Svetom" *(DV* §14; Dörmann, str. 119), ne mora se zaključiti da ta nova prisutnost dolazi nakon odsutnosti: trebalo bi je smatrati novim načinom prisutnosti. U tom kontekstu sama riječ "obraćenje", kojom se papa također služi, poprimit će novo značenje. Obraćenje jednostavno postaje obnovljena svjesnost pod utjecajem Duha Svetoga: Duh Sveti "uvjerava glede grijeha", a to "postaje u isto vrijeme uvjeravanje glede otpuštenja grijeha" *(DV* §3l; Dörmann, str. 161). Čovjek prima dvostruki dar od Duha Svetoga:

> "Tako u tom 'uvjeravanju glede grijeha' otkrivamo dvostruki dar: dar istine savjesti i dar sigurnosti u otkupljenje. Duh istine ujedno je Branitelj." (*ibid.*)

Papa ne govori o unutarnjem činu volje kojim grešnik zamrzi svoj grijeh, o djelu koje je slobodno i koje, prema tome, ne izvršuju svi ljudi, nego samo oni koji prihvate dar milosti. U papinu razmišljanju, čim je grijeh očitovan, okrećemo se (automatski') prema dobru:

> "Duh Sveti 'uvjerava glede grijeha', tj. daje čovjeku uvid u njegovo zlo i istodobno ga usmjerava prema onome što je dobro." (*DV* §42; Dörmann, str. 205)

Ne postavljaju se nikakvi uvjeti da se to dogodi. Primamo svjetlo Duha Svetoga, i to je dovoljno. Nema potrebe zamrziti svoje grijehe i ispovjediti ih, ni uzvjerovati i pokrstiti se. Obraćenje je postalo tako jednostavno nakon Drugog vatikanskog!

> "Kada Duh istine dopusti ljudskoj savjesti da sudjeluje u tom trpljenju, patnja savjesti postaje osobito duboka, ali i osobito spasonosna. Tada je, činom savršenog pokajanja, postignuto istinsko obraćenje srca[8]: to je evanđeoska

'metanoja'." (*DV* §45; Dörmann, str. 216)

Duh Sveti čini čovjeka sudionikom u "Božjem trpljenju" (v. gore) i tada je obraćenje "postignuto". "Obraćenje" shvaćeno tako jest proces "postajanja svjesnim":

> "Duh istine koji pomaže ljudskim bićima, ljudskim savjestima, da spoznaju istinu glede grijeha u isto ih vrijeme osposobljuje da spoznaju istinu o onoj pravednosti koja je u ljudsku povijest ušla u Isusu Kristu. Tako oni koje se 'uvjerilo glede grijeha' i svojim ih je djelovanjem Duh Sveti obratio u stanovitom su smislu odvedeni izvan dometa 'suda', onog 'suda' kojim je 'vladar ovog svijeta osuđen'." (*DV* §48; Dörmann, str. 225)

Postoji neka vrsta jednakovrijednosti između objave i opravdanja:

> "U toj pravednosti Duh Sveti, Duh Očev i Sinov, koji 'uvjerava svijet glede grijeha', objavljuje se i pribiva u čovjeku kao Duh vječnog života." (*DV* §48; Dörmann, str. 226).

Na koncu sličnost s Bogom (koja dakle nije grijehom bila izgubljena) dostiže *svoju punu* mjeru: "Tako je ta slika i prilika Božja, ono što čovjek jest od samoga svojeg početka, potpuno ostvarena." (*DV* §59; Dörmann, str. 268)

Sveopće spasenje

Dörmann piše da, u ovoj enciklici, papa prihvaća "nauku sveopćeg spasenja, koju ponekad samo prešutno pretpostavlja, a inače više ili manje jasno naučava..." (str. 227).

On je "prešutno pretpostavlja" kad citira, na primjer, Poslanicu Galaćanima, u kojoj sv. Pavao kaže *kršćanima:* "po Duhu živite, a ne ugađajte požudama tijela" (Gal 5,16), a papa komentira da te riječi opisuju "napetost i borbu koje muče ljudsko srce" (*DV* §55; Dörmann, str. 254).

Drugdje kaže da "po Duhu Svetom, Otac i Sin dolaze k njemu [čovjeku] i kod njega se nastanjuju" (*DV* §58; Dörmann, str. 267), citira dakle Iv 14,23, ali propušta uključiti uvjet toga dolaska: "*Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ* pa će i Otac moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći..."

Sveopće spasenje papa Ivan Pavao II. "više ili manje jasno" naučava kada tvrdi:

> "Čovječanstvo, u potomcima prvog Adama podvrgnuto grijehu, postalo je u Isusu Kristu sasvim podvrgnuto Bogu i s njim ujedinjeno." (*DV* §40; Dörmann,

str. 195)

"A u preobilju nestvorenog dara počinje u srcu sviju ljudskih bića onaj osobiti stvoreni dar kojim 'postaju dionici božanske naravi'." (2 Pt 1,4). (*DV* §52; Dörmann, str. 245)

"Duh istine... kroz stoljeća je crpio iz riznice Kristova Otkupljenja i davao novi život ljudskim bićima... Jer to djelovanje [Duha Svetoga] na svakome mjestu i u svako doba, da, u svakom pojedincu, ostvarivalo se prema Božjem planu spasenja..." (*DV* §53; Dörmann, str. 246 – 247)

"Čovjek otkriva da pripada Kristu i da je u Kristu uzdignut na položaj Božjeg djeteta... Pod Parakletovim utjecajem, ljudi otkrivaju ovu božansku dimenziju svojeg bića i života..." (*DV* §59, §60; Dörmann, str. 272 – 273)

"'Jedinstvo svega ljudskog roda'... korijeni se u otajstvu stvaranja, a poprima novu dimenziju u otajstvu Otkupljenja, koja se odnosi na sveopće spasenje.[9] Budući da Bog 'hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine' (1 Tim 2,4), Otkupljenje obuhvaća sve čovječanstvo i na neki način sve stvorenje." (*DV* §64; Dörmann, str. 295)

"Duh Sveti... postaje – kako se kaže u duhovskoj liturgijskoj posljednici –...'nebeski gost drag', kojega Crkva neprestano pozdravlja na pragu najprisnijeg svetišta svakoga ljudskog bića." (*DV* §67; Dörmann, str. 315)

Drugi aspekti ove čudne teologije

Žrtva Križa prinesena je "snagom (djelovanjem) vječnog Duha", koji "'izvodi' odatle [iz te žrtve] moć 'uvjeriti glede grijeha'" (*DV* §40; Dörmann, str. 192). To se razlikuje od katoličkog poimanja žrtve prinesene od jedinoga velikog svećenika Novog zavjeta, "uz sudjelovanje Duha Svetoga", kako se moli u pretpričesnoj molitvi u *Missale romanum.* A što se tiče tvrdnje da bi Duh Sveti mogao "izvoditi" moć iz žrtve, čak i ublažena navodnicima takva ideja ostaje nerazumljiva.

Papa kaže da

"u toj žrtvi [Križa] on [Krist] 'prima' Duha Svetoga. Prima Duha Svetoga na takav način da je poslije – i to on jedini s Bogom Ocem – u stanju 'dati ga' apostolima, Crkvi, čovječanstvu." (*DV* §41; Dörmann, str. 200 – 201)

Međutim ako je Krist u svom čovještvu primio Duha Svetoga, onda se to nije dogodilo na Križu, nego od prvog trenutka začeća.

Uskrsnuće, "taj trijumf nad smrću koji je objavio silu Duha Svetoga" (*DV* §58; Dörmann, str. 264), pripisano je Duhu Svetom, kao i "novo dolaženje Krista" nakon njegove smrti (*DV* §61, Dörmann p. 280). No potrebno je vjerovati da je Isus ustao od mrtvih snagom vlastitog božanstva, ili, ako je to komu draže, da ga je Bog uskrisio, ali to se djelo ne smije pripisivati Duhu Svetom više nego ostalim božanskim Osobama. Što se pak "novog dolaženja" našega Gospodina nakon Uskrsnuća tiče, to se može pripisivati Duhu Svetom samo u kontekstu Focijeva nauka.

Pretvorba je također pripisana Duhu Svetom: "Ostvaruje se snagom Duha Svetoga, u sklopu njegova vlastitog slanja", kaže papa u vezi s *epiklezom* druge Euharistijske molitve u novoj misi (*DV* §62; Dörmann, str. 283). To mišljenje Crkva ne odobrava. Pretvorbu izvršuje Svećenik, Krist, riječima posvećenja.

Papa potvrđuje klasični nauk koncilske Crkve o Kristovu sjedinjenju sa svakim čovjekom (*Gaudium et spes* §22; Dörmann, str. 248) te ga proširuje do svemirskih razmjera jezikom koji podsjeća na Teilharda de Chardina:

> "Utjelovljenje Boga Sina znači primitak ne samo ljudske naravi u jedinstvo s Bogom nego u toj ljudskoj naravi, na stanovit način, svega što je 'pȕt': cijeloga čovječanstva, čitavoga vidljivog i tvarnog svijeta. Utjelovljenje stoga ima i svemirsko značenje, svemirsku dimenziju. 'Prvorođenac svega stvorenja', utjelovljujući se u pojedinačnom Kristovu čovještvu, sjedinjuje se na neki način s cijelom stvarnošću čovjeka, koji je također 'pȕt' – te u toj stvarnosti sa svom 'puti', s cijelim stvorenjem." (*DV* §50; Dörmann, str. 235)

> "Stvaranje je tako dovršeno Utjelovljenjem i od tog trenutka prožeto snagama Otkupljenja, snagama koje ispunjavaju čovječanstvo i sve stvorenje." (*DV* §52,; Dörmann, str. 245)

Papa također tvrdi da je Duh Sveti u svakoj molitvi, pa i u onoj koja može biti otvoreno protukršćanska:

> "Gdje god se ljudi u svijetu mole, tu je Duh Sveti, živi dah molitve. Lijepo je i ljekovito spoznati da je ako se molitva prinosi diljem svijeta, u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, jednako raširena nazočnost i djelovanje Duha Svetoga, koji 'diše' molitvom u čovjekovu srcu u beskrajnom nizu najrazličitijih situacija i okolnosti... Snagom Duha Svetoga molitva postaje sve zreliji izraz novog čovjeka,

koji tom molitvom sudjeluje u božanskom životu." (*DV* §65; Dörmann, str. 302 – 303)

Zaključak: Crkva šutnje

Papa tvrdi u ovoj enciklici da

"Drugi vatikanski koncil sadrži baš sve što 'Duh govori crkvama' (usp. Otk 2,29; 3,6) s obzirom na sadašnju fazu povijesti spasenja" (*DV* §26; Dörmann, str. 137).

A Koncil je bio prigoda za novu svjesnost u Crkvi, dobro sažetu u ovim riječima:

"I s radošću sve jasnije uviđamo da je u sklopu djela koje Crkva izvršava u povijesti spasenja, utisnutoj u povijest čovječanstva, nazočan i djelatan Duh Sveti – on koji dahom božanskog života prožima čovjekovo zemaljsko hodočašće i usmjerava sve stvorenje, svu povijest, da zajedno teče svomu konačnom cilju, u beskrajni ocean Božjeg bića." (*DV* §64; Dörmann, str. 297 – 298)

Crkva je shvatila da je staro dvojstvo između nje i svijeta odsad zastarjelo. Sada zna da je ona "srce čovječanstva", da "svojim srcem obuima sva ljudska srca" (*DV* §67; Dörmann, str. 317). Zato je imperativ ukloniti sve granice i sve što je nekoć dijelilo Crkvu od "svijeta".

To je razlog zbog kojeg papa obdržava šutnju glede uvjetâ za članstvo u Crkvi – krsta i vjere – ili ih barem nikad izričito ne opisuje. Ako govori o njima usput, onda ih pobliže ne određuje niti podsjeća na njihovu nužnost za spasenje. Doista, takvi bi uvjeti podrazumijevali nazočnost granica i opet uveli podjele među čovječanstvo. A to više nije prihvatljivo, otkako je Crkva "sakrament... ujedinjenja svega ljudskog roda" (*DV* §64, citat Drugog vatikanskog; Dörmann, str. 295).

Uz pomoć ove profinjene šutnje o uvjetima koji su se nekoć zahtijevali za pripadnost Crkvi i spasenje, Crkva će "služiti miru ljudi na zemlji" i čak "težiti stvaranju civilizacije ljubavi" (*DV* §64; Dörmann, str. 318). Mir bez Isusa Krista i ljubav bez prave vjere?!

Očito, kad je sustavna, ta šutnja navodi Dörmanna na tumačenje da, objektivno, papa propovijeda sveopće spasenje. Vjeruje li u nj stvarno? Je li ga uopće svjestan? To nam se ne čini sasvim izvjesnim. Zapravo, ako papa odabire šutnju o svim uvjetima koji "cjepkaju" Katoličku Crkvu i dijele je od svijeta, samim tim ispovijeda sveopće spasenje, kao logičan zaključak. Izvan Crkve nema spasenja, da; ali ako više ne bi bilo nikoga

"izvan Crkve", onda bi svatko bio spašen.

Možda, da budemo krajnje dobronamjerni, papa ne shvaća jasno zaključke načela koja postavlja. U tom slučaju dobro bi mu bilo da čita o. Dörmanna, koji te zaključke besprijekorno izvodi. Njemačka logičnost. Svakako, što god papa intimno mislio, sigurno je da njegova čudna teologija razara vjeru katolikâ.

---

1. Dörmann piše da papa ne provodi egzegezu, nego "eizegezu": umjesto da izvuče značenje teksta, nameće mu svoje značenje.
2. U citiranju papinih riječi čudnije ćemo izraze istaknuti kurzivom.
3. Focije, carigradski patrijarh u 9. st., otac je grčkoga raskola. Naučavao je da Duh Sveti izlazi samo od Oca, nasuprot teologiji Zapadne Crkve (od Oca i Sina), ali i Istočne (od Oca po Sinu). Focijevo mišljenje službeno se smatra krivovjernim počevši od Firentinskoga koncila. Međutim 1965. godine papa Pavao VI. poduzeo je korake za ukidanje izopćenjâ, a 29. lipnja 1995. papa je Ivan Pavao II. izjavio da je prijepor o *Filioque* bio "nesporazum". (Documentation catholique 2121, str. 731; Osservatore romano, 7. srpnja 1995. [njemačko izdanje]; Dörmann, str. 90.)
4. Po mišljenju svetog Tome Akvinskog patnja u Bogu samo je metafora da se označe oni učinci koje u nama prati patnja. Takva muka međutim ne može stvarno postojati u Bogu.
5. Čak i Urs von Balthasar, koji se ne ustručava prihvatiti teoriju sveopćeg spasenja, teško uspijeva pratiti papu na ovom terenu. U svom komentaru piše da "papa spokojno upotrebljava taj izraz [Božja patnja] koji je danas među teolozima prijeporan" (Dörmann, str. 185, bilješka 21). Što se "teologa" koji dijele papine ideje tiče, Dörmann napominje da odjeci ove gnostičke zablude postoje u modernih "teologa" kao što su Jakob Böhme (njemački gnostički mislilac, 1575. – 1624.) i Hans Jonas (njemački židovski mislilac, 1903. – 1993.).
6. DV §37; Dörmann, str. 178. U latinskom tekstu *se subtraxit*: udaljava se, uzmiče. Stari bi katekizam jednostavno rekao: Posljedica je grijeha gubitak milosti. No Drugi vatikanski donio je "obogaćenje vjere".
7. O grijehu se kaže da je "u suprotnosti s nazočnošću Božjeg Duha u stvaranju, a... prije svega u suprotnosti s Božjim spasonosnim samopriopćavanjem čovjeku" (DV §13; Dörmann, str. l 15), ali ne postoji jasna tvrdnja da se smrtnim grijehom gubi milost. Jer mogli bismo i za laki grijeh reći da je "suprotan Božjem Duhu i milosti".
8. *Efficitur*. Glagol je u pasivu: čovjek se podvrgava obraćenju.
9. Jedinstvo ljudskog roda može u otajstvu Otkupljenja zadobivati novu dimenziju samo ako je Otkupljenje sveopće u smislu da su svi ljudi spašeni. Jer ako ga shvaćamo kako to Tradicija čini, u smislu da je Otkupljenje svakom čovjeku ponuđeno, onda ono ne stvara jedinstvo među ljudskim rodom, nego, naprotiv, dijeli ga nadvoje: na one koji ponudu prihvaćaju i na one koji je

odbijaju.

http://www.angelusonline.org/index.php?section=articles&subsection=show_article&article_id=2272

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qTBfQoDiZeQJ:www.angelusonline.org/index.php

https://angeluspress.org/products/angelus-feb-march-2004
Fr. Pierre-Marie, *Pope John Paul II's Theological Journey to the Prayer Meeting of Religions in Assisi*, Vol 4